

TEVFİK FİKRET VE CENAP ŞAHABETTİN'İN ŞİİRLERİNDE MELANKOLİ*

Mustafa KARABULUT**

ÖZET

Servet-i Fünûn dönemi Türk edebiyatının temelinde hakikatten kaçış ve hayale sığınma vardır. Servet-i Fünûn edebiyatının psikolojik arka planında yer alan “marazilik” ve “kaçış” temleri beraberinde melankolik yapıyı da getirir. Bu edebiyatın hemen hemen bütün sanatçıları “karamsarlık” konusunda ortak tavidir. Hayattan memnuniyetsizlik ve hastalıklı yapı onların günlük hayatlarında da kendisini gösterir.

Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin, Servet-i Fünûn şiirinin olduğu kadar modern Türk şiirinin de öncüleri arasındadır. Her iki şair bu dönemin şiir yönünü şekillendirir. Fikret ve Cenap, şiir anlayışlarında birçok hususta ortak özelliklere sahip olsalar da bazı konularda az çok farklılıklar gösterirler. İki şair arasında gerek psikolojik yapıdaki farklılık gerekse diğer nedenlerden dolayı melankolik anlamda önemli farklar bulunur.

Melankoli, ruhsal ve bedensel boyutlu bir akıl hastalığıdır. Bu durum genel olarak yoğun bir sıkıntı, keder ve karamsarlıkla gün yüzüne çıkar. Bu hastalık yer yer intihara bile sürüklenen “psikotik depresyon” halidir. Bu durum genel olarak psikofizyolojik faktörler; infeksiyöz, travmatik, hormonal, nörolojik, sosyo-ekonomik, organsal, toksik, sebeplerden dolayı ortaya çıkar. Melankoli hastalığına yakalanmış kişi öncelikle oldukça hassas bir yapıya bürünür, mizaç ve karakter değişikliği gösterir. Melankolik kişinin hareket ve davranışlarında yavaşlama, çabuk heyecanlanma, duygulanma, ağlama, sinirlenme, ani karar verme vb. gibi durumlar görülür. Bu tip kişiler günlük ilişkilerinde ve iş hayatlarında genellikle başarısız olurlar. Melankoliye tutulmuş kişinin iştah ve uykusu kaybolur, bu kişilerde hazımsızlık, baş ağrısı, endişe, güvensizlik, saplantı (obsesyon) ve korkular görülür.

Bu yazımızda Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin’in şiirlerindeki melankolik yapıyı analiz etmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Servet-i Fünûn, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Melankoli

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: mkarabulut@adiyaman.edu.tr

MELANCHOLY IN TEVFİK FİKRET AND CENAP ŞAHABETTİN POETRY

STRUCTURED ABSTRACT

Servet-i Fünun to escape reality and a dream asylum on the basis of Turkish literature. Located in the psychological background of Servet-i Fünun "malaise" and "escape" brings the melancholic structure along tems. Virtually all the artists of the literature "pessimism" about is a common attitude. Life dissatisfaction and diseased structure also shows itself in their daily lives.

Tevfik Fikret and Cenap Şahabettin, is also among the pioneers of the modern Turkish poetry as poetry that Servet-i Fünun. Both poets will shape the direction of poetry during this period. Fikret and Cenap, even if they have common features in many aspects of poetry they show little differences on some issues. Due to the need for other reasons as well as differences in the psychological sense of melancholic structure has important differences between the two poets.

Melancholia is a psychological and physical dimensions of a mental illness. This situation generally intense distress, grief and pessimistically out to face the day. This disease is drifting from place to place, even suicide "psychotic depression" is the state. This generally, Overall psychophysiological factors; infectious, traumatic, hormonal, neurological, socio-economic, organsal, toxic, reveals reasons. People suffering from melancholy disease takes on a very sensitive structure primarily shows a change in temperament and character. Melancholic slowdown in the person's movements and behavior, excitability, emotion, crying, irritability, etc. fast decision making. conditions are observed. Such people usually fail in their daily life and business relations. Melancholy afflicted person's appetite and sleep is lost, these people indigestion, headache, anxiety, insecurity, obsession (obsessions) and fear are seen.

Moody and melancholic structure holds an important place in Fikret's poetry. Adversities in Fikret's internal and external world shows itself in his works significantly. Tevfik Fikret's friends bedbinlig effect inability to find him so shrewd also important. Tevfik Fikret structure is reflected in the state of depressed mood in all the elements of his life. Her perception of the poet's life, self, alienates the world and the environment. People can not enjoy life in depression, anxiety, are within easy uncontrollable anxiety and irritability. Rebecca's psychic structure is its pessimistic and determinant of incompatible structures. Poet belligerent, fragile, sickly, melancholy and the works of people laden with contrast we see that reflected significantly.

On the basis of the poet's unhappiness is located sorrow. He, as well as the outside world is almost in conflict with their presence. Life is tragic flow limits the presence of areas of Fikret poet drags chaos. "Gayyâ-yı Vücûd" is located in a very deep pessimism in the poem. "Gayya" hell is the name of a well represent the presence of Existence. Significantly the rest of the name Rebecca is seen as reflecting the same feature in the last poem in the influence of Western literature. "Sis" in a poem, Tevfik Fikret appears to be in deep despair and loneliness mood.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

In this poem the poet's pessimistic and melancholic structure, Istanbul property has been reflected in the spiritual existence. Of Fikret poet's temperament look behind the scenes of this city as well as the transfer of hatred are the role of political structures. Fikret "İktirâb" pessimism of the poem to the highest level.

Ultimately, Tevfik Fikret was reflected largely taken across the pessimistic nature poetry life. He, loneliness, fear and pain that feels deeply and it is a poet field tem master the life and works. Chaotic nature of the period, his mother and uncle to be lost at a young age, the destruction and his father's exile, the closure of Servet-i Fünun, he arrested several times, diseases and angry, combative and sad structure is caused to be melancholy dominant element in Fikret's poetry.

Cenap Şahabettin the exception of some poems melancholy situation is superficial. Cenap is cheerful and sarcastic. This temperament of her pessimism, melancholy away from the doors. Occasionally seen in the dark melancholy poem, the poet had looked remotely, is simply a case of looking and depict meat. For this reason, outside of a few poems of the poet, to mention a deep melancholy seen Tevfik Fikret is not possible. Cenap Şahabettin the "Mahsül-i Mâtem", "Şi'r-i Mahzûn" and "Temâşa-yı Hazân" " melancholy of interest to the next level in the poem.

After all, his Cenap Şahabettin in poetry pessimism and malaise is not as deep as in the Tevfik Fikret. A melancholic structure does not take place outside of some of his poems. Has major role of the poet's temperament. He is the string containing the pessimistic sentiment is far from reveal deep psychological tests.

The poetry of Servet-i Fünun first mention of love, nature, sorrow, deep feeling and large dreams, imagination-reality clash, pessimism, melancholy and so on themes remembered. In general during this period were seen in the individualistic understanding of art, artists have to say that there are some differences between. Servet-i Fünun representing the direction of the foremost artists of poetry and Tevfik Fikret and Cenap Şahabettin, show significant differences despite being raised in the same period. Fikret's pessimistic mood, that is largely reflected in the pessimistic view of life works. In most of the poems we are faced with a miserable human type. He not only in the inner world is convulsed in disasters in the outside world. He is not afraid to simulate the presence of the kingdom of hell and gayya well. Despite being one of the most important poets Cenap Şahabettin also constitute the poetic understanding of this period differs from place to place because of differences in temperament Tevfik Fikret. He does not look unlike Fikret pessimist life. Its a bit cynical and cheerful structure itself prevents a deep melancholy to the drift. Cenap can not be talking about a heavy melancholy outside of a few poems. Tevfik Fikret, although closer to a tragic perspective, almost everything Cenap is directed to escape the tragic cosmos.

In this article we try to analyze the structure of melancholic poetry Cenap Şahabettin and Tevfik Fikret.

Key Words: Servet-i Fünun, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Melancholia.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

1. Giriş

Türk edebiyatının en çok tartışılan ve üzerinde en çok yazı yazılan dönemlerinden olan Servet-i Fünûn edebiyatı, modern Türk edebiyatının en önemli kilometre taşlarından. Gerek dönemin siyasi ve sosyal şartları gerekse bu dönem sanatçılarının kişilik ve psikolojik yapısı, bu edebiyat dönemini farklı ve ilginç hale getirmiştir. Servet-i Fünun edebiyatı Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Hüseyin Suat, Ali Ekrem Bolayır, Süleyman Nazif vb. şairler ve Hâlit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Hikmet Müftüoğlu vb. yazarlarla güçlü bir ekol oluşturur. Dönemin sanatçıları psikolojik bakımdan benzerlik gösterirler. Ancak Tevfik Fikret, mizacı itibariyle diğer sanatçılardan daha kötümser, hırçın, hatta öfkeli ve hoşnutsuzdur. O, ek bir mizaç ve karakter yapısı göstermez. Mehmet Kaplan, onun için söylenenleri şöyle özetler: “Dinsiz-peygamber; vatansever-kozmopolit; cemiyeti seven-cemiyetten nefret eden; diğergâm-bencil; cesur-korkak, ahlâklı-ahlâksız; melek-şeytan; derin surette hassas-çok sığ hassasiyetli vb.” (Kaplan, 1993, s.59). Bu bakımdan Fikret’in tezatlar üzerinde kurulu şahsiyeti ve eserleri üzerinde kesin hükümler vermek kolay değildir.

Tevfik Fikret’le tanıştıktan sonra Servet-i Fünûn topluluğuna katılan Cenap Şahabettin, Fikret’in sevdiği ve takdirlerini aldığı biri olur. Asıl mesleği doktorluk olan Cenap, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Farsça ve biraz da Arapça bilmekte olup bu dillere hakimiyeti sanatkarane bir dil ve üslûp yapısı oluşturmasını sağlar. “Bilhassa işitilmedik, bilinmedik ve alışılmadık sıfatları ve sıfat tamlamalarını alışılmadık tarzda kullanışı, daha önce bir araya getirilmemiş kelimeleri farklı usuller içinde bir araya getirme gayretleri, müzikal değeri bakımından bazen hiçbir lugatta bulunmayan garip kelimelere şiirde yer vermesi, bu yapay dilin oluşmasında etkili olmuştur.” (Akay, 2007, s.84-85).

Sanat eseri, sanatçının bilinçaltı ve bilinç yönlerinin; duygu, düşünce ve hayallerinin yoğunlaşması şeklinde ortaya çıkar. “Yazar örnek bir çilekeştir, çünkü hem acı çekmenin en derin katmanlarına inmiş, hem de acısını yüceltmede profesyonel bir yöntem keşfetmiştir. Yazar, bir insan olarak acı çeker; yazar olarak da bu acısını sanata dönüştürür.” (Sontag, 1991, s.131).

Servet-i Fünun şiirinde melankolik yapının önemli yeri vardır. Marazilik, bu dönemin adeta ruhuna sirayet etmiştir. Bilge Ercilasun, Türk edebiyatında duyguların marazileşmesinin onlarla başladığını söyler (Ercilasun, 1996, s.13). Servet-i Fünun şairleri gerek kendi ruh halleri gerekse devrin bunalımlı yapısı dolayısıyla yabancı ülkelere (Yeni Zelanda) ve Anadolu’nun sakin bir köyüne (Manisa’nın Sarı Çam köyü) yerleşmeyi düşünürler. Fransa’da “asrın hastalığı” (le mal du siècle) olarak bilinen marazi yapıyı Türk edebiyatında da “belli bir devrin hastalığı” olarak ifade etmek mümkündür (Akyüz, 1995, s.94). Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin’in şiirlerindeki melankolik yapıyı karşılaştırmadan önce melankolinin mahiyetine bakmakta yarar vardır.

2. Melankolinin Mahiyeti ve Tarihçesi

Melankoli, Batı dillerinde (Alm.) *Melancholie*, *Schwertmut*, (Fr.) *Mélancolie*, (İng.) *Melancholia* sözcükleriyle karşılanmakta olup Yunaca *melankholia* (khole: safra; melas: kara) “kara safra” anlamına gelir. Melankoli, derin üzüntü, bedence ve ruhça çökkünlük, insanlardan kaçınma şeklinde görülen ruhsal hastalıktır. *Türkçe Sözlük*’te bu kavramın kara sevda, hüznün anlamlarına geldiği belirtilir (Türkçe Sözlük, 2005, s.1364). Melankoli, genellikle bir “orta yaş hastalığı” olarak bilinir ve otuz yaşından sonra başlar. Melankoli, mani hastalığı ile birlikte görülürse buna manik depresif psikoz adı verilir.

M.Ö. 4. yüzyılın başlarına kadar giden melankolinin, Hippokrat’ın (M.Ö. 460–375) tıp alanındaki çalışmalarıyla ortaya çıktığı sanılmaktadır. “Tıp kaynaklı melankoli düşüncesi ‘*Quattator Humores*’ adı verilen dört özsu öğretisi üzerine temellendirilmiş bir yaklaşımdır.” (Özgen, 2006, s.8). Antik dönemdeki bu bakışa göre insan karakterini ve yaratılışını ortaya koyan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

kan, salgı, sarı safra ve kara safra denilen dört özsu bulunur ve melankoliyi ise kara safra oluşturur. Bu özsulardan birinin fazlaşması hastalıklara yol açabilir. “Kara safranın baskınlaşması melankolik (öfkeli, hırçın) tipi oluşturur, sarı ya da kırmızı safranın baskınlaşması kolerik tipi oluşturur; dört özsuyn bileşiminde ağır basan safraysa flegmatik (ağırkanlı, mıymıntı) mizaç oluşur, kanın bolluğu ise sanginik tipi (kan beden için vazgeçilmez bir unsur olduğu için bu durum bir hastalığa benzeştirilemez) oluşturur. Olumlu özellikler sanginik (sıcak kanlı) mizaca atfedilirken olumsuz özellikler de melankolik mizaca yüklenmektedir.” (Teber, 2004, s.103). Hippokrat, “kara safra” kavramı ile, temelde “içeride”, “göğüs içinde”, “içkin” bedensel bir sağlık bozukluğu bulunduğunu belirtir. Bu bakımdan melankolik hastaların göğüs bölgelerinde ağrıların olduğu belirtilir.

Melankolinin mani ile düşünülmesi bu dönemde Platon’un görüşlerinde ve Aristoteles’in doğa felsefesinde ortaya çıkar. Aristoteles, Hippokrat’tan sonra bu alanda ilk geniş çalışmalarla ortaya çıkar. Aristoteles ile Theophrast *Sorunlar XXX* kitabında melankolik hastalık ile melankolik mizacın farklı olduğunu ifade ederler. Aristoteles melankoliyle deha arasında ilişki olduğu tezini ortaya atarak melankoli ile yaratıcılık bağ kurmuştur. Bu bağlamda Aristoteles, melankolinin sadece mitolojide cezalandırılan kahramanlara ait olmadığı, bütün üstün nitelikli insanlarda bulunduğunu söyler.¹

Antik Yunan’da bu filozoflar dışında Kapadokyalı Aretaus ve Efesli Rufus’un da melankoli üzerine önemli düşünceleri olmuştur. “Arateus, antikçağ ile modern psikiyatri arasındaki köprüünün temelini atan başlıca filozof hekimlerden biri olmuştur.” (Teber, 2004, s.129). Efesli Rufus melankoli ve hüznün gibi durumların derin düşünme, keder ve yoğunlaşma neticesinde ortaya çıktığını söyler.

Antik Yunan’da melankolik özellikler taşıyan ilk şahıslar Homeros’un destanlarında görülür. Bunlar arasında Bellerophon, Aias ve Agamemnon melankoliye özgü davranışlar gösterirler (Teber, 2004, s.80). Antik dönemdeki melankoliye bakış, ortaçağda farklılaşır. Ortaçağda melankoli *acedia* sözcüğüyle karşılanmış, inançsızlık, tanrısal düzene başkaldırı ve ölümcül bir günah şeklinde olumsuz biçimde algılanmıştır. Bu bakımdan, günlük hayattan elini çekmiş, içine kapanık ve hüzünlü kişilerin davranışları başkaldırı olarak addedilmiştir.

Ortaçağda melankoli olumsuz yönleriyle ön plana çıkmış ve ölümcül yedi büyük günah arasında gösterilmiştir. Yedi ölümcül günah, temel günahlar veya kardinal günahlar olarak da adlandırılıp Roma Katolik Kilisesi’nin görüşleri doğrultusunda Papa I. Gregory tarafından düzenlenmiştir. Bunlar, *acedia* (tembellik, miskinlik), *avaritia* (açgözlülük), *luxuria* (şehvet düşkünlüğü), *invidia* (kıskançlık), *gula* (oburluk), *ira* (öfke, yıkıcılık), *superbia* (kibir)’dir.

Melankoli ile ilgili Afrikalı Konstantinus (1010-1087)’un çalışmaları ve Alman ressam, matematikçi ve matbaacı Albrecht Dürer (1471-1528), *Melancholia I* adlı gravürü de bu alanda önem taşır. Ayrıca Erasmus’un *Deliliğe Övgü* (1509) ve Thomas More’un *Ütopya* eserlerini de belirtmek gerekir.

Antik Yunan’da dâhilerin kutsal hastalığı olarak adlandırılan melankoli, farklı boyut kazanarak modern psikolojinin de ilgi alanına girer. Bu konuda özellikle Sigmund Freud’un çalışmaları öncülük görevini üstlenir.

Freud, *Metapsikoloji/Metapsychology* adlı yapıtının *Yas ve Melankoli/Trauer and Melanchole* bölümünde, yas ile melankoli ilişkisini ortaya çıkarmayı amaçlar. Ona göre, “Yas her zaman sevilen bir insanın ya da ülke, özgürlük, ülkü, vb. gibi insanın yerini almış olan soyut kavramın kaybına tepkidir. Bazı insanlarda aynı etki yas yerine melankoli yaratır ve buna bağlı

¹ Dörthe Binkert, *Melankoli Kadındır*, çev. İlnur İgan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul (tarihsiz).

olarak onlarda hastalandırıcı bir yatınlıktan kuşulanırız.” (Freud, 2002, s.244). Bireydeki yas halinin onu hastalandırıcı bir durum olmadığına inanılarak, ona herhangi bir müdahaleye gerek duyulmaz. Melankoli ise bireyin hastalıklı bir ruh yapısıyla ilgilidir. “Psikanalitik yaklaşım temel olarak melankoliyi, depresyon sınırları içerisinde anlamaya, çözümlenmeye çalışır. Dahası günümüzdeki tıbbî yaklaşımda da melankoli ile depresyon durumu arasında genellikle bir ayırım yapılmamakta ve melankolinin bir deneyim olarak ele alınmasından çok kişinin dış dünya karşısındaki güçsüzlüğüne ve bu güçsüzlüğün nedenlerine odaklanılmaktadır.” (Özgen, 2006, s.44).

Melankoli ile bireyin narsisistik yapısı arasında ortak yönler vardır. “Melankoli, insanların narsistik yaralanmalara karşı gösterdikleri tepkidir.” (Teber, 2004, s.232). Bu sebeple psikanalizde melankoli ile narsisizm arasındaki ilişkiye dikkat çekilir. Freud, yas ile melankoli karşılaştırmalarında şöyle bir sonuca varır: “Melankoli, özelliklerinden bazılarını yastan ve narsisistik nesne seçiminden narsisizme gerilemeden ödünç alır. Bir yandan, yas gibi, sevilen bir nesnenin gerçek kaybına bir tepkidir ama bunun da ötesinde normal yasta olmayan ya da eğer varsa da normal yası hastalıklı yasa dönüştüren bir belirleyiciyle dikkat çeker.” (Freud, 2002, s.251).

Freud’un tespitlerine göre melankoliyi yas durumundan ayıran önemli unsurlardan biri, melankolide yas durumundan farklı olarak egonun değersizleşmesi, bireyin benlik duygusundaki tahribattır. Melankoli durumunda kişideki özgüven kaybını da buna eklemek gerekir. Freud, yas durumunun sonunda kişinin tekrar eski egosuna kavuşacağını, yani egonun tekrar özgür ve ket vurulmamış hale geleceğini ifade eder. Yas durumunda kişi, nesnenin yitirilmesinden dolayı oluşan acı verici durumların belli süreçte çözüme kavuştuğu halde, melankolide bireyin bilinçten geri çekildiği için egoda zayıflama olur. Demek ki benliğin zayıflaması ve çöküşü melankolide ön plana çıkar. Freud’a göre melankolinin ortaya çıkmasında sevilen bir nesneye yönelik olan libindial enerjinin bu nesnenin kaybı ile başka bir nesneye değil, egoya yönelmesinin önemli etkisi vardır. Freud’un tespitleri arasında melankoli ile depresyonun arasında yakınlık olduğu görülür.

20. yüzyılda Freud’dan başka birçok psikoloji uzmanının melankoli üzerine çalışmalar yapar. Bunlar arasında Sandor Rado (1890-1972), Karl Abraham (1887-1925), Melanie Klein (1882-1960) gibi isimleri saymak mümkündür.

Batı edebiyatında Charles Baudelaire (1821-1867), Dostoyevski (1821-1881), Kafka (1883-1924), Gerard Nerval (1808-1855) gibi isimlerin yaşamında ve eserlerinde melankolik yapılarının rolü büyüktür. Batı’da melankolik yapı, umutsuzluk ve kaçış durumları çok kez kara güneş imgesiyle karşılanmıştır. Bu imge, karşıt manada Doğu’da nur-ı siyah² şeklinde yer alır. “Melankolik, kötücül, marazi bir ruh halinin simgesi olan kara güneşe karşılık, insan-ı kamilin Mutlak’a ulaşma yolculuğunun simgesi olan nur-ı siyah hem şairin psişik dünyası açısından, hem de bir imge olarak kapsadığı tüm değer ve anlamlar açısından her türlü umutsuzluğu, karanlığı ya da ruhsal hastalıkları dışlar.” (Aydın, 2009, s.549).

Bu yazımızda Türk edebiyatında Servet-i Fünûn dönemi şairlerinden Tevfik Fikret ile Cenap Şahabettin’in şiirlerindeki melankoliyi karşılaştıracamız.

3. Tevfik Fikret’in Şiirlerinde Melankoli

Tevfik Fikret’in şiirlerinde ferdi, ailevi, sosyal, siyasi, psikolojik vb. sebeplerden dolayı karamsar ve melankolik yapı önemli yer tutar. Şair bu hususu “**Tefekkür**” şiirinde “*Bütün şiirlerimin ruhu bir tekeddür.*”³ (Fikret, 2005: 63) diyerek şiirlerindeki tematik boyutu ortaya

² “Nur-ı siyah” Şeyh Galip’in (1757-1799) Hüsn ü Aşk’ında da geçer.

³ Tevfik Fikret, **Rübâb-ı Şikeste**, Hazırlayanlar: Abdullah Uçman-Hasan Akay, Çağrı Yayınları, İstanbul 2005. (Tevfik Fikret’in *Mükedder* şiiri dışındaki şiirleri bu eserden alıntılanmıştır.)

koyar. Fikret'in iç ve dış dünyasında görülen olumsuzluklar, onun eserlerinde önemli ölçüde kendisini gösterir. "Bu yansıma, şiirlerinin hem ağırlıklı olarak temalarını belirlemiş, hem de bu şiirlerin kelime hazinesinde de kendisini göstermiştir." (Andı, 2003, s.32). Fikret'in psikolojik yapısı üzerinde çalışma yapmış olan psikiyatrist Serol Teber, şairin psikolojik durumunun "melankolik" ve "narsistik" yapıda olduğunu belirtir (Teber, 2002, s.45-57).

Onun içine düştüğü pesimist ruh halini bir arkadaşına yazdığı 1 Şubat 1314 tarihli mektubunda (Arslan, 2012, s.790) açıkça görebiliriz: "Ye's... Ye's... Ye's!.. Meyûsum kardeşim. Dehşetli bir buhrân ve infî'âl içindeyim, seviniyorum. Bu biraz daha devam ederse evvâh!.. Sebebini söyleyeyim mi? Fakat o kadar tuhaf ki gülersiniz diye korkuyorum. Ba'zân kendim bile kendi halime gülüyorum. Koca bir alem içinde yalnızım, Nazif! En samimi arkadaşlarımın arasında sokağa çıplak çıkmış bir adam hissiyle titriyorum." Bu ifadelerin sarf edilmesinde şairin kendisini yalnızlık içerisinde boğulmuş hissetmesinin yanı sıra kendisi gibi cesur kimseyi bulamayışının da etkisi vardır. Mektubun devamında, herkesin vicdanının kapalı olduğunu ve nâmuslu geçinerek alçak yaşamının kolayını bulduğunu ifade eder.

Tevfik Fikret'in bedbinliğinde arkadaşlarını kendisi kadar dirayetli bulamamasının etkisi de önem taşır. O, toplumdan el etek çekip Aşiyân'a çekildiğinde oldukça karamsar bir yapıdadır. "Ruhsal anlamdaki kaçışını hayaller âlemi sayesinde gerçekleştiren Fikret, fiziksel anlamdaki kaçışını Aşiyân ile gerçekleştirir." (Kanter, 2011, s.968). Servet-i Fünûn dergisinin kapanmasından sonra şairin sanat hayatında değişimler olur. "Bu değişimlerin temelinde dış dünyadan kopması ve inzivaya çekilmesinin payı büyüktür." (Parlatır, 2004, s.70).

Tevfik Fikret'in yapısındaki depresif ruh hali onun hayatının bütün unsurlarına yansır. Şairin yaşam algısı onu, kendine, dünyaya ve çevreye yabancılaştırır. "Dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik şartları ile şairin mizacı, karakteri ve yetiştirme tarzı bu yabancılaşmaya zemin hazırlar. Fikret'in kişiliğine ve eserlerine yön veren sebepler ile varlık algısı ona, dünyada yalnız ve tekbaşına olduğunu hissettirir. Bireysel ve toplumsal gerçeklerin izdüşümünde şekillendiği için hep absürt bir dünya/ yaşam ile karşı karşıya olduğunu düşünür." (Deveci, 2012, s.950-951).

Depresyondaki kişi hayattan zevk almaz, bunaltı, kaygı ve kontrol edilemeyen kolay sinirlilik içindedir (Karabulut, 2013, s.163). Fikret'in psişik yapısı, onun pesimist ve uyumsuz yapısının belirleyici unsurudur. Şairin kavgacı, kırılğan, marazi, melankolik ve tezatlarla yüklü olan kişiliğinin eserlerine önemli ölçüde yansıdığını görmekteyiz. Fikret'in şiirlerinde olumsuz ve melankolik ruh halini yansıtan birçok sözcük yer alır: "haşyet, sem-âlûd, mesmûm, zehriîn, mağmun, mükedder, meyus, gam-alûd, nâliş, enîn, siyah, şeb, solgun, zalâm, keder, melâl, hüziin, hasta, hazin, harab, lânet, münfa'îl, muztarib, uryan, memat, giryân, makber, hazân, zulmet, mürde, fersude, iktirâb, muztarib, teverrüm, lahd-i siyah, hastalık vb."

Şairin melankolik yapısını en güzel ifade eden şiirlerden biri "Mükedder" adlı şiirdir. Fikret'in dış dünyaya oldukça marazi bakışının tezahürü olan bu şiir onu melankoliye sürükleyen ruh halinin yansımasıdır. "İnsanlığın görünen durumu şairin kişiliğinde iki 'ağreb hüviyet'e sebep oluyor. Bu garip mizaç onun 'alîl' ve 'münfa'îl' olmasına yol açmaktadır." (Özcan, 2007, s.45).

"Başka bir dest-i saht içinde elim;
Pek muhakkak, bu ibtihâl-i beşer...
Bana ömr-i alil-ü münfa'îlim
İki ağreb hüviyet arz eyler"⁴ (Fikret, tarihsiz, s.162)

⁴ Tevfik Fikret, *Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri*, Çeviren: Fahri Uzun, İnkılâp Kitabevi, İstanbul (tarihsiz).

“Sühâ ile Pervîn” başlıklı şiirde Sühâ, karamsar tabiatı ile öne çıkar. Tevfik Fikret’in mizacında görülen melankoli, adeta Sühâ’da karşılığını bulur. “Sühâ’da da Fikret’te görülen bir ölüm arzusu vardır. Ölüm arzusu, gerçek hayata intibak edemeyişin bir neticesidir.” (Kaplan, 1993, s.107).

*“Deminki levhayı siz şimdi bir hayâl ediniz:
Bütün o vahşet-i giryân içinde biz, ikimiz
Uzaklaşıp gidiyorken, yosunlu bir kabrin
Başında birleşerek, - Ah o kabr, o kabr-i hazîn”* (Fikret, 2005: 13)

Fikret’in “Şi’ri Perîşân” başlıklı şiirinde onun trajik yapısını ve kişiliğine dair ipuçları buluruz:

*“Hayâtın her zaman bî-zâr-ı hâl-i ittîradından
Vücûdun dâimâ muztar kuyûd-ı bî-dâdından;
Silinmiş çehre-i maksûd çeşm-i i’timâdından;
Geçer mâzî gibi hasretle istikbâl yâdından
Kılar subh u mesâ feryâd-ı şâm ü bâm-dâdından;
Keder bir lahzâ ayrılmaz dil-i sevdâ-dihâdından”* (Fikret, 2005: 362)

Şairin mutsuzluğunun temelinde “melâl” yer almaktadır. O, dış dünyanın yanı sıra adeta kendi varlığıyla çatışma halindedir. Hayatın trajik akışı Fikret’in varlık alanını daraltmakta, şairi kaosa sürüklemektedir.

“Gayyâ-yı Vücûd” adlı şiirde oldukça derin bir kötümserlik yer alır. “Gayya”, cehennemdeki bir kuyunun adı olup vücûd ise varlığı temsil eder. Batı edebiyatının tesirinde önemli ölçüde kalan Fikret’in ismi geçen şiirde de aynı özelliği yansıttığı görülür. Bu bağlamda, “Baudelaire’in “Leş” adlı şiiri ile Fikret’in “Gayyâ-yı Vücûd”u üslup ve içerik açısından büyük benzerlikler gösterir.” (Kolcu, 2011, s.117-158).

*“Titretir kalbi, fakat kurtulamaz gözleriniz
Nazar etmekten o mir’ât-i sem-âlûde yine,
Sizi bir câzibe almış gibidir pençesine*

*İşte gayyâ-yı vücûd, işte o zulmet, o batac;
Beşerin işte, pür ümmîd ü heves, kıvrınarak
Ka’r-ı târında şinâh ettiği girdâb-ı ufûl!*

*Rûh-ı sâfi şeb-i a’mâkına ettikçe nüzûl
Çırpınır gayz u teneffürle; fakat bî-ârâm
Edecektir bu nüzûlünde ebedlerle devâm.”* (Fikret, 2005: 99)

Şiir boyunca varlığı kötümser bir bakışla veren şair, onu “mir’ât-i sem-âlûd”e benzetir. İnsanoğlu yaşadığı sürece bu “zehirli ayna”ya bakmaktan kendisini alamaz. Bir batağı anımsatan hayat, insanı daima kendisine çeker.

“Sis” adlı şiirde, Tevfik Fikret’in derin bir ümitsizlik ve yalnızlık ruh hali içerisinde olduğu görülür. Bu şiirde şairin kötümser ve melankolik yapısı, İstanbul’un maddi, manevi bütün varlığına yansıtılmıştır. Fikret’in bu kente nefretle bakmasının perde arkasında şairin mizacının yanı sıra devrin siyasi yapısının da rolü vardır. “Tevfik Fikret’in ‘Sis’ şiirinde izlenileştirilen belli başlı konu ve durumlar ise sis ile sembolleştirilen istibdat, korku iklimi; zulüm sahası, ihtişamın beşiği ve mezarı, lânetin zehirli suyunu yapısına katmış katil kuleleri olan şehir İstanbul ve sadece kılığı insan olan kişilerdir.” (Zariç, 2012, s.43).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

Fikret, “Sis” şiirinde önce sisi, sonra şehri tasvir eder. Şair, bu kentteki ahlakî çöküntüden bahsettikten sonra ”mel’un” ve “fahişe” ifadelerini kullanır. Tevfik Fikret şiirin muhtelif yerlerinde pesimist ruh halini yansıtmaya bakıldığında, köhne, kokuşmuş, korkunç, kasvetli ve karanlık bir tablo çizer:

“Ey köhne Bizans, ey koca fertût-ı müsahhir,
Ey bin kocadan arta kalan bîve-i bâkir;

...

Bünyânına katmış gibi zehr-âbe-i lânet!
Hep levs-i riyâ, dalgaları zerrelere,
Bir zerre-i safvet bulamazsın içerisinde.
Hep levs-i riyâ, levs-i hased, levs-i teneffü’;
Yalnız bu... ve yalnız bunun ümmîd-i tereffü’.
Milyonla barındırdığın ecsâd arasından
Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk u dirahşan?” (Fikret, 2005: 296-297)

Fikret’in “İktirâb” adlı şiiri kötümserliği en üst seviyeye çıkarır. “Şair burada tutulmuş olduğu derin bir melankoliyi anlatır. Bu melankoli (iktirab) ölümden bile beterdir.” (Kaplan, 1993, s.112). İktirâb, kederlenme, gamlanma anlamlarına gelmektedir. Şiirin ilk dizelerinde şair, serapların önüne girdaplar açtığını, içindeki gizli ıstırapın kabir azabına eş olduğunu söyler:

“Girdâblar açar önüme bir derîn serâb,
Rûhum sehâbelerden alır şemme-i türâb,
Tahrîş eder sımâhımı bir nevha-i gurâb
Benzer ‘azâb-ı kabre nihânî bir ıztırâb;
Gönlüm harâb, cism-i nizârım kadar harâb...” (Fikret, 2005: 364)

Şiirde altı defa tekrarlanan “Müdhiş, memattan bile müdhiş bu iktirab” dizesi şairin bütün ıstırapını ortaya koyar mahiyettedir. Şiirin bütününde, şairin gönlü harap, kainatı cehennem çölü gibidir. “Böyle bir ruh hali, hayatı ister istemez çekilmez yapar; sahibini işkencelere salar; her şey keder verici, her şey acı ve ıstırap olur. Haliyle karanlık, yokluk, mezar ve ölüm bir kurtuluş olarak algılanır. Çünkü gelecek günler yine hep sıkıntı, acı, elem olacak, siyah geceler bitmeyecektir.” (Törenek, 1999, s.188).

Sonuçta, Tevfik Fikret’in hayat karşısında almış olduğu kötümser yapı şiirlerine geniş ölçüde yansımıştır. O, yalnızlık, korku ve acıyı derinden hisseden ve bunu hayatına ve eserlerine ana tem olarak alan bir şairdir. Dönemin kaotik yapısı, annesini ve dayısını genç yaşta kaybetmiş olması, babasının sürgün edilişi, Servet-i Fünûn dergisinin kapatılması, kendisinin birkaç kez tutuklanması, hastalıkları ve öfkeli, hırçın ve hüznü yapıları, Fikret’in şiirlerinde hakim unsurun melankoli olmasına sebep olmuştur.

4. Cenap Şahabettin’in Şiirlerinde Melankoli

Servet-i Fünun dönemi şairlerinde kötümserlik ve melankolinin izleri vardır. “Karamsarlık ve içe kapanma açılarından da ortak karakter özelliklerine sahip oldukları söylenebilir. Bu doğal olarak sanatlarına da yansımıştır.” (Aydoğan, 1996, s.214). Cenap Şahabettin, *Evrâk-ı Eyyâm*’da, “Butûn-ı sâlifinin bize terk ettiği mîrâs-ı lisân üstüne biz de bûse gibi figânımızı koyduk: İşte hizmetimiz!.. Ye’simizi dimağımıza topladık; zamanımızın felsefe-i pîç ü tâbına lâyıq, acı bir üslûp aradık; bulduğumuza: ‘Dekadanlık!’ dediler.” (Şahabettin, 1998, s.23) diyerek Servet-i Fünun ekolündeki kötümserliğin nasıl bilinçaltına kazındığını ifade eder.

Cenap Şahabettin’in şiirlerinde pesimist yapı melankoliyi çağrıştırır. Fakat, Cenap’ın bazı şiirleri dışında melankolik durum yüzeyseldir. “Cenap neşeli ve alaycıdır. Bu mizaç onu kötümserlikten, melankoliye kapılmaktan alıkor. Şiirlerinde zaman zaman görülen koyu melankoli,

şairin uzaktan baktığı, seyir ve tasvir ettiği bir durumdan ibarettir.” (Enginün, 2006, s.557). Bu sebeple şairin “*Mahsûl-i Mâtem, Kasîde-i Elem, Benim Kalbim, Ağlasam, Elhân-ı Nâlân*” vb. birkaç şiiri dışında, Tefvik Fikret’te görülen derin bir melankoliden söz etmek mümkün değildir.

“**Mahsûl-i Mâtem**”, bireyin acı ve ıstırapı yanı sıra bütün insanlığın hüznünü dile getirir. Şiirin bütününde marazi ve melankolik bir anlam dünyası yer alır. Şiirin ilk kısmında yer alan “hâzîn”, “zulmet-âbâd (karanlık/sıkıntılı)”, “münkâd (boyun eğen, itaat eden)”, “feryad”, “matem”, “kararmak” sözcükleri şiirdeki karamsarlığı oluşturan ifadelerdir:

“*Âfâk-ı hazîn ü zulmet-âbâd
Bir zulmete âlem oldu münkâd
Gökten geliyor hezâr feryâd
Mâtemle san âsmân kararmış
Gönlüm açılıp cihân kararmış*” (C.Ş.B.Ş.⁵, s.39)

Yukarıda adı geçen şiirin sonraki kısımlarında yine insanoğlunun ruh dünyasındaki karamsarlık dile getirilir: “*Nâliş yağıyor gârik-i nekbet / Feryâd iniyor elif-i zulmet / Rikkat dökülür refik-ı ducret / Bir dâhiye, bir mezâr açılmış / Âlemlere san keder saçılmış*” (C.Ş.B.Ş., s.39) Şair, nâliş, nekbet (felâket), feryâd, ducret (sıkıntı), mezar, keder gibi ifadelerle yoğun bir kötümser ruh hali sergiliyor. Şiirin sonraki kısımlarında da marazi ve melankolik bir yapı görülür:

“*Şâdî sanırım ki mâtem olmuş
Âlem yanarak cehennem olmuş
Dûzah cihân âsmâna dalmış
Zulmete semâ cihana dalmış
Ducret dolaşır fezâ içinde
Âlem yüzüyor kaza içinde
İnsan geziyor belâ içinde
Yerler öterek belâ belâ der
Gökler bağırıp kazâ kazâ der.*” (C.Ş.B.Ş., s.39)

Şiir adeta bir felaket tablosu üzerine kurgulanmıştır: “*Bir kisve-i nûr içinde nâlân / Bir kanlı kefen içinde handân / Yârab bu ne zulm-i haşyet-efzâ / Yârab bu ne hâl-i girye-bahşâ*” (C.Ş.B.Ş., s.39). “Mahsûl-i Mâtem”in son kısmında bütün dünyanın her an felaket içinde olduğunu dile getirir: “*Bildim ne imiş bu hâl-i âlem / Mâtemli gönül olur mu hurrem? / Mâtem imiş âh âh mâtem / Her lâhza cihân tebeddül eyler / Ahvâl-i cihân ne hayret-âver!*” (C.Ş.B.Ş., s.39). Şair bu şiirde dünyanın halini “âh” ve “mâtem” sözcükleriyle dile getiriyor. “Mâtemli gönlünün hayreti ise silik ve kuru bir hayrettir. Bunlarda şairin henüz imajları ifade edebilme gücünü elde edememiş olmasının rolü vardır.” (Akay, 1998, s.40).

“**Benim Kalbim**” başlıklı şiirin ilk kısmında ümitsiz ve acı çeken bir gencin tasviri görülür. Bu kişi melankolik bir yapıya sahip olup “*Nevhalar, giryeler, şikâyetler / Ona olmuştu câme-hâb-ı huzur.*” (C.Ş.B.Ş., s.89) dizelerindeki gibi ağlayış, gözyaşı ve şikâyetler içindedir. Bu gencin yüzü sararmış, yüzünde de uçuklar, dudağında donukluk, göğsüne saplanmış bir hançer vardır. Şiir baştan sona ümitsiz, kötümser ve melankolik bir yapıdadır.

“*Gördüğün dil-şikeste-i takdîr
Bil, senin kalb-i nâ-ümîdindir
Öyle takdir eder ki Rabb-ı Kadîr
Ebedî hastadır dil-i şâir!*” (C.Ş.B.Ş., s.89)

⁵ Cenap Şahabettin’in şiirlerinden yapılan alıntılar C.Ş.B.Ş. kısaltmasıyla verilmiştir. Şiirlerin alıntılandığı kaynak: Mehmet Kaplan vd., **Cenap Şahabettin’in Bütün Şiirleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

“**Şi'r-i Mahzûn**”, hüznü ve karamsar duygular içeren bir şiirdir. Şair, burada ayrılık ve ölüm temalarını da kullanarak şiirdeki trajediyi artırır: “*Senden evvel eğer ölürsem ben / Gâh ü bî-gâh aç bu defteri sen; / Bak şu nazm-ı şikeste-besteye kim / Bana bir hande yollasın senden!*” (C.Ş.B.Ş., s.91). Şiirin bütününe hâkim olan hüznün, “mezar”, “pür-hûn”, “mahzun”, “kalb-i nâle-meşhûn”, “hâzin”, “girye”, “hecr” vb. ifadelerle zirveye çıkar. Bu şiirde, “Bir hastanın şevksizliği ve boş tesellilerle avunuşu tarzında kan dolu ve hazin bir şiir kitabını -mezarında- okuyan birinin monoloğu verilmiştir.” (Akay, 1998, s.59-60).

“**Ağlasam**” başlıklı şiirde, Servet-i Fünun neslinin marazi ve melankolik yapısı görülür. Şiirde “ağlasam” sözcüğü sık sık tekrar edilerek kötümser bir ruh hali oluşturur: “*Çöksem diz üstü karşına, hürmetle ağlasam; / Öpsem dü pâ-yı sâfını, lezzetle ağlasam,*”, “*Birlikte âsmân ü tabiatla ağlasam*”, “*Bir mübtelâ gönüldeki rikkatle ağlasam*”, “*Cebhem dizinde, ben de sükûnetle ağlasam*”, “*Mestî-yi bî-misâl-i muhabbetle ağlasam*”, “*Teşrih-i iştîyâkıma cür'etle ağlasam*”, “*Vuslat deminde bulduğu rahatla ağlasam*”, “*Ben, mâcera-yı kalbi hikâyette ağlasam*”, “*Ben ağlasam, sen ağlasan, âhenler ağlasa / Ben, ser-be-ser seninle halâvetle ağlasam*” (C.Ş.B.Ş., s.102-103). Burada şairin karamsar duyguları marazi ve melankolik yapı gösterir.

“**Temâşâ-yı Hazân**” adlı şiirde Cenap, sonbaharı rüzgarının veremli bir insan gibi öksürdüğünü ve kâinatın büyük bir çocuk hastahanesine döndüğünü (Karabulut, 2013, s.101) söyler:

“*Sevgilim, dinle, işte bâd-ı hazân
Müteverrim misâli öksürüyor,
Hem de bir öksürük ki çok sürüyor.* (C.Ş.B.Ş., s.152)

Cenap Şahabettin doktor olduğu için, şiirlerinde sanki bir doktorun bakış açısı vardır. “Şiirlerinde tasvir ettiği hasta, mutsuz unsurlardan oluşur. Müstakil bir ‘Hasta’ şiirinin olması yanında, hasta, hastalık, öksürük şiirlerinde bir hayli yer tutar. Onun sonbahar ve kış mevsimlerini seçmesi tabiatın renkleriyle hastalık arasında kurduğu ilişkiye bağlanabilir.” (Enginün, 2006, s.558).

“**Kasîde-i Elem**” başlıklı şiirde marazi bir yapı dikkat çeker. Şiirin bütününde hissiyat dolu bir kalbin hüznü vardır:

“*Yârab, dedim, şu kalbi değiştir de ver bana
Âlâm-ı asra karşı soğuk bir demir yürek;
Olsun göğüs o kalbe haşin bir hisâr-ı şek
Emvâc-ı hisle eğlenecek bir siyeh kaya*”

...
“*Der-bâr-ı Kibriyâ'da duâm oldu müstecâb:
Kestim teessürât ile hep irtibâtımı;
Kurtardım, oh! zehr-i kederden hayatımı;
Câm-ı dilimde kalmadı bir katre ızdırâb!..*” (C.Ş.B.Ş., s.179)

Cenap Şahabettin'in tamamlanmamış şiirlerinden biri olan “**Şâir**”de derin bir melankoli ile karşılaşırız. Şiirin ilk kısımlarında kendisini kuru bir yaprak olarak algılayan şair, elem ve matem adeta ruhunun bir parçası olarak görür:

“*Elem-i mâteminden ayırlamam
Mâtemin en azîz hissimidir!
Seni yok unutmam artık ben
Sevdiğim şimdi hicr ü ye'simdir.*” (C.Ş.B.Ş., s.284)

Şair daha sonra tabiatın inlemelerle dolu olduğunu, insanları sevmediğini ve ümit ve mutluluğun ise yalan olduğunu söyler:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

“Derelerden çıkan enîn-i zemin
Dar gelir fikrime muhit-i ümem
Sevmem insanları, hayır, sevmem

...
Binâ eyler muğfil eller
Çürük ümidlerle yalan saâdetler!” (C.Ş.B.Ş., s.284-285)

İnci Enginün, Cenap’ın “insanları sevmem” ifadesinden de yola çıkarak, insanı sevmeyen şairin, bu büyük kaynağı kendisine kapattığını söyler (Enginün, 2006, s.558). Şiirin sonraki kısımlarında kainatı “tabut” ve “ölü” kavramlarıyla algılar: “Bence her belde bir büyük tâbut / Ölüdür bence âdemiyet hep!” (C.Ş.B.Ş., s.285).

Cenap, bitmemiş şiirlerinden ve yine “Şâir” başlıklı bir başka şiirinde hüznü yapıyı ortaya koyarak, kendisini inleyişlerin hükümdarı olarak ifade eder:

“Ser-i ye’simde tâc-ı evzânım
Zîr-i pâyimde taht-gâh-ı elem!
Ben de bir şehriyâr-ı efgânım!” (C.Ş.B.Ş., s.292)

Sonuçta, Cenap Şahabettin’in şiirlerindeki karamsarlık ve marazilik, Tevfik Fikret’te olduğu gibi derin değildir. Onun bazı şiirleri dışında melankolik bir yapı yer almaz. Bunda şairin mizacının rolü büyüktür. O, pesimist duygular içeren dizelerinde, derin psikolojik tahliller ortaya koymaktan uzaktır.

SONUÇ

Melankoli, psikoloji ve felsefe ile olduğu gibi sanat ve edebiyatla da ilişkisi yoğundur. Şair ve yazarların eserlerinde, onların birçok yönü olduğu gibi, iç ve dış çatışmaları, hayal kırıklıkları hüznüleri, ıstırapları da yer alır. Dünya edebiyatında Dostoyevski, Kafka, Proust, Baudelaire; Türk edebiyatında da Abdülhak Hamit Tarhan, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Necip Fazıl vb. isimlerin eserlerinde melankolinin izlerini görmek mümkündür.

Servet-i Fünûn edebiyatının şiiri denilince öncelikle aşk, tabiat, hüznü, derin duygu ve geniş hayâller, hayâl-hakikat çatışması, karamsarlık, melankoli vb. temalar hatırlanır. Genel anlamda ferdiyetçi sanat anlayışının görüldüğü bu dönemde, sanatçılar arasında bazı farklılıkları bulunduğunu da söylemek gerekir. Servet-i Fünûn edebiyatının şiir yönünü temsil eden sanatçıların başında gelen Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin, aynı dönemde yetişmiş olmalarına rağmen ciddi farklılıklar gösterirler. Fikret’in pesimist ruh hali, yani hayata karamsar bakışı eserlerine de büyük oranda yansır. Şiirlerinin çoğunda bedbaht bir insan tipiyle karşılaşırız. O sadece iç dünyasında değil, dış dünyada da felaketler içinde kıvrınmaktadır. O, varlık alemini cehennem ve gayya kuyusuna benzetmekten çekinmez. Cenap Şahabettin de bu dönemin poetik anlayışını oluşturan en önemli iki şairinden biri olmasına rağmen, mizacının farklılığından dolayı yer yer Fikret’ten ayrılır. O, Fikret’in aksine hayata pesimist bakmaz. Onun biraz da alaycı ve neşeli yapısı kendisini derin bir melankoliye sürüklenmesini engeller. Cenap’ın birkaç şiiri dışında ağır bir melankoliden söz edilemez. Tevfik Fikret, hemen her şeye trajik bir bakışla yaklaşmasına rağmen Cenap, trajikten kaçarak kosmosa yönelir.

KAYNAKÇA

AKAY, Hasan (2007). *Cenab Şahabeddin*, İstanbul: 3F Yayınevi.

AKAY, Hasan (1998). *Cenab Şahabettin’in Şiirleri Üzerine Stilistik Bir Araştırma*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

- AKYÜZ, Kenan (1995). *Modern Türk Şiirinin Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- ANDI, M. Fatih (2003). “Tevfik Fikret'in Şiirlerinde Olumsuz Bir Psikolojinin Yansıması Olarak Zehir Motifi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 30.
- ARSLAN, Fatih (2012). “Tevfik Fikret Evreninde Gözden Kaçan Bir Küçük Kitap: Fuad Köprülü'nün 'Tevfik Fikret ve Ahlâkı’”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 7/4, Fall, 2012, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.3819, p. 783-798.
- AYDIN, Abdülhalim (2009). “Nerval'den Hilmi Yavuz'a 'Kara Güneş' İmgesi”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 4/8 Fall 2009, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.965, p. 535-551.
- AYDOĞAN, Bedri (1996). *Servet-i Fünun Döneminde Edebiyat Üzerine Oluşan Polemikler*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana.
- BİNKERT, Dörthe(tarihsiz). *Melankoli Kadındır*, çev. İlknur İgan, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- DEVECİ, Mutlu (2012). “Tevfik Fikret'in Özgürlük Yolundaki 'İzler'i”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 7/3, Summer 2012, www.turkishstudies.net, DOI Number : 10.7827/TurkishStudies.3709, p. 949-957.
- ENGİNÜN, İnci (2006). *Yeni Türk Edebiyatı-Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ERCİLASUN, Bilge (1996). *"Edebiyatımızda Marazilik"*, Umay Günay Armağanı.
- FİKRET, Tevfik (2005). *Rübâb-ı Şikeste*, Hazırlayanlar: Abdullah Uçman-Hasan Akay, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- FİKRET, Tevfik (tarihsiz). *Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri*, Çeviren: Fahri Uzun, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- FREUD, Sigmund (2002). *Metapsikoloji*, çev. Emre Kapkın, Ayşen Tekşen Kapkın, İstanbul: Payel Yayınları.
- KANTER, M. Fatih (2011). “Tevfik Fikret ve Ahmet Haşim'in Şiirlerinde Ütopya”, *TURKISH STUDIES - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 6/3 Summer 2011, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.3819, p. 783-798.
- DEVECİ, Mutlu (2012). “Tevfik Fikret'in Özgürlük Yolundaki 'İzler'i”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 7/3, Summer 2012, www.turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.3709, p. 949-957.
- KAPLAN, Mehmet (1993). *Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARABULUT, Mustafa (2013). *Cenap Şahabettin Şiiri-Tematik Bir İnceleme*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- KARABULUT, Mustafa (2013). *Edip Cansever Şiiri-Psikanalitik Bir İnceleme*, Ankara: Öncü Kitap Yayınları.

- KILINÇ, Nazlı (2006). *Melankoli Kavramı Üzerine Resimsel Çözümlemeler*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- KOLCU, Ali İhsan (2011). *Albatros'un Gölgesi: Baudelaire'in Türk Şiirine Tesiri Üzerine Bir İnceleme*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- ÖZCAN, Tarık (2007). *Tevfik Fikret'in Şiirlerinde Trajik Durum*, Elazığ: Manas Yayınları.
- ÖZGEN, Ahmet Burhanettin (2006). *Karanlığın Aydınlığı: Melankolinin Tarihsel, Psikanalitik, Sosyolojik ve Felsefi Boyutları Üzerine Bir Araştırma*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- PARLATIR, İsmail (2004). *Tevfik Fikret*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- SONTAG, Susan (1991). *Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş*, İstanbul: Metis Yayınları.
- ŞAHABEDDİN, Cenab (2011). Cenab Şahabettin'in Bütün Şiirleri, Hazırlayanlar: KAPLAN, Mehmet vd, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ŞAHABEDDİN, Cenab (1998). *Evrâk-ı Eyyâm*, Yayına Hazırlayan: Hasan Akay, İstanbul: Timaş Yayınları.
- TEBER, Serol (2002). *Aşçıyan'daki Kâhin, Tevfik Fikret'in Melankolik Dünyası*, İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- TEBER, Serol (2004). *Melankoli*, İstanbul: Say Yayınları.
- TÖRENEK, Mehmet (1999). "Fikret'in Şiirinde 'Siyah' İmgesi", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 12, Erzurum.
- TÜRKÇE SÖZLÜK (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ZARİÇ, Mahfuz (2012). "Recaî-zâde Mahmut Ekrem'in 'Nefrîn' ve Tevfik Fikret'in 'Sis' Adlı Şiirleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 3(1).

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

KARABULUT, M., Tevfik Fikret ve Cenab Şahabettin'in Şiirlerinde Melankoli, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/2 Winter 2015, p. 507-520, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7687>, ANKARA-TURKEY